

PROBLEMELE ETICE ALE GLOBALIZĂRII

NIADI CERNICA*

niadi.cernica@gmail.com

Abstract: *Globalization has been seen as a planetary phenomenon, which has always appeared under several aspects: informational, cultural, economical or political. Although considered by some analysts as a benefic phenomenon, it has been called into question by other analysts for the disastrous effects over the poor countries.*

This paper emphasizes the ethical dilemmas of the globalization, which have still existed.

Keywords: *globalization, injustice, poorness, free market, protectionism.*

Înainte de a pune în discuție aspectele etice controversate ale globalizării, trebuie să clarificăm o problemă: ce este globalizarea și, în particular, ce este globalizarea ca fenomen economic?

Să începem cu o realitate definitorie a lumii contemporane: mijloacele moderne de comunicație, de la telefon la radio, televiziune și Internet, conectează oameni aflați la mari distanțe geografice și le dau posibilitatea să interacționeze la scară planetară. Aceasta este globalizarea informațională, care a dus la răspândirea în întreaga lume a valorilor, standardelor și modului de viață occidental. Și aceasta, deoarece standardul de viață al occidentalului este cu mult mai ridicat, stilul său de viață mai atractiv (în comparație cu sărăcia și munca în condiții mizere a oamenilor din alte părți ale globului), iar concepțiile sale mai tolerante și mai liberare (ceea ce nu de puține ori a dus, totuși, la o condamnare a Occidentului de către oamenii aparținând unor culturi cu o morală tradițională și o concepție de viață tributară unor valori mai intransigente). Consecința este o puternică aculturație care se desfășoară dinspre Occident spre restul planetei la nivelul culturii de masă, ceea ce a dus la acuzații de occidentalizare forțată și chiar de neocolonialism. Aceasta ar fi globalizarea culturală, care o însoțește pe cea informațională și pare a fi o consecință directă a acesteia.

---

* Lect. univ. dr., - Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.

S-a spus, însă, că neoccidentalii își doresc mai mult bogăția occidentalilor decât valorile și stilul de viață al acestora, care intră în contradicție flagrantă cu valorile și stilul de viață al neoccidentalilor. Iată, deci, că intră în discuție o latură economică a globalizării. Reducerea semnificativă a costurilor de transport și comunicare, eliminarea barierelor artificiale din calea circulației bunurilor, serviciilor și capitalului – aceasta ar fi definiția globalizării din perspectiva lui Joseph Stiglitz, laureat al Premiului Nobel pentru economie pe anul 2001. Ceea ce trebuie să reținem, în ceea ce privește globalizarea economică, este mai ales circulația capitalului, ceea ce, în principiu, avantajează țările bogate și firmele transnaționale. Poate că este normal ca, într-o inițiativă economică, să existe și perdanți (ne referim mai ales la țările Lumii a Treia și la capitalul autohton), după cum există și câștigători. Unde intervine, de fapt, dilema etică? Dilema etică se referă tocmai la faptul că globalizarea economică are consecințe planetare lipsite de echitate, creând multiple probleme, pe care adversarii globalizării nu încetează a le arăta. Susținătorii procesului de globalizare sunt însă de părere că globalizarea economică poate să aducă multe avantaje, chiar și țărilor foarte sărace.

Să urmărim, așadar, argumentele adversarilor și susținătorilor globalizării.

Adversarii globalizării vorbesc în termeni duri despre politica țărilor bogate și a companiilor transnaționale care, prin globalizare creează un marș triumfal spre „dezastrul global”. „Globalizarea este respinsă, în primul rând, datorită efectelor sale inechitabile, invocându-se cu ardoare că nu este drept și cinstit ca bogații lumii de astăzi să profite cu cinism și iresponsabilitate de ascendențele lor economice, financiare, tehnologice, politice sau chiar militare pentru a se îmbogăți și mai mult pe seama celor condamnați de numeroasele lor handicapuri să rămână etern în postura de perdanți. Dimpotrivă, adepții globalizării susțin că numai prin integrarea economiei mondiale, țările încremenite în imobilism, stagnare, conservaționism și sărăcie pot fi scoase din starea lor precară și conectate la progresul general al omenirii, iar adâncirea decalajelor dintre bogați și săraci este corectă și echitabilă, atâta timp cât inegalitatea recompensează performanța și excelența, iar cei mai săraci dintre săracii lumii își deteriorează situația numai în mod relativ, căci la modul absolut chiar și nivelul lor de dezvoltare crește.”¹

---

¹ Crăciun, Dan, Morar, Vasile, Macoviciuc, Vasile, *Etica afacerilor*, București, Editura Paideia, 2005, p. 396.

Acestor argumente ale susținătorilor globalizării, oponentii globalizării le-au adus două contraargumente: 1. Chiar și adepții globalizării recunosc creșterea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace, ceea ce poate să ducă la situații sociale și politice îngrijorătoare. 2. Chiar dacă se afirmă că nivelul absolut de sărăcie tinde să scadă, iar nivelul de dezvoltare să crească, aceasta nu se datorează numai globalizării. Efortul de industrializare al multor țări din Lumea a Treia și noi strategii economice adoptate de aceste țări au dus la o creștere efectivă a bogăției și nivelului de trai, fără ca aceasta să fie legat într-un fel sau altul de globalizare.

În ceea ce privește scoaterea din conservatorism și stagnare a țărilor sărace prin integrarea economiei, lucrurile sunt intens dezbătute, deoarece nu există o poziție prea clară în ceea ce privește noțiuni precum „conservatorism” și „stagnare”, care să fie acceptate în mod neechivoc și unitar. Ceea ce numim noi, europenii, conservatorism este considerat în unele țări neeuropene mărci culturale și de civilizație, mărci identitare. Problema este că aceste mărci identitare pot să presupună discriminări dureroase și nejustificate. Valorile unor stiluri de viață occidentale pot să fie în contradicție cu cele ale neoccidentalilor, dar valori fundamentale, precum cele ale drepturilor omului pot deveni universale prin aceea că sunt valori ale demnității umane.

Ne vom referi însă, în continuare, mai ales la globalizarea economică și la consecințele acesteia, care se află în mijlocul unei puternice dispute de natură etică. Deși este evident că marii beneficiari ai globalizării sunt țările occidentale, puternice reacții anti-globalizare există tocmai în Europa și în Statele Unite ale Americii. Astfel, laureați ai Premiului Nobel pentru economie precum Joseph Stiglitz se opun integrării economice mondiale așa cum s-a desfășurat ea până acum și consideră că instituțiile financiar-politice care conduc procesul de globalizare trebuie să își modifice principiile care le guvernează activitatea.

Vom discuta, în special, poziția lui Joseph Stiglitz care, în cartea sa „Globalizarea. Speranțe și deziluzii” își împărtășește concluziile amare care au rezultat din activitatea sa ca funcționar al Băncii Mondiale: „Am scris această carte, pentru că, pe când eram la Banca Mondială, am putut observa efectul devastator pe care globalizarea îl are asupra țărilor în curs de dezvoltare și mai ales asupra populațiilor sărace din aceste țări (...) Pentru mulți, globalizarea seamănă mai mult cu un dezastru total”¹

---

¹ Stiglitz, Joseph E., *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică, 2005, p.9-10.

Să aruncăm o privire asupra felului în care acționează corporațiile în țările Lumii a Treia, prin așa-numitele investiții, foarte populare și în România (deși, pentru orice țară, mult mai prețios este capitalul autohton). Aceste companii multinaționale puternice alocă fonduri de investiții acelor țări care au taxe și impozite mici, legi permissive în ceea ce privește protecția mediului și drepturi restrânse ale salariaților. Această politică investițională a corporațiilor multinaționale duce țările în cauză către o „cursă spre abis”. Consecințele asupra protecției mediului local, dar și global, sunt evidente mai ales în prezent. Cât despre condițiile de lucru și salarizare ale muncitorilor autohtoni, au fost numite exploatare. E posibil ca munca în aceste fabrici să fie de preferat muncii epuizante din domeniul agriculturii de subzistență, dar este imoral ca să aplicăm un standard al muncii salariate în Europa și un alt standard al muncii în țările sărace. Ceea ce este numit în Occident exploatare în țările sărace este tot exploatare, chiar dacă muncitorii autohtoni au sentimentul unei oarecare îmbunătățiri a vieții lor.

O altă problemă este aceea a protejării sau deschiderii piețelor țărilor sărace, în condițiile în care economia lor nu este competitivă, iar produsele lor nu pot face în mod evident față concurenței. Joseph Stiglitz dă ca exemplu deschiderea pieței laptelui din Jamaica importurilor din S.U.A. care i-a afectat pe producătorii locali de lapte, însă copiii săraci au avut acces la un lapte mult mai ieftin. Însă, chiar dacă aceasta a fost prima consecință, și chiar dacă a existat acest beneficiu inițial, nu trebuie uitat că ruina producătorilor locali de lapte a dus la pierderea unor locuri de muncă, la probleme pentru fermierii locali, așa că Jamaica a plătit mai scump pentru un lapte mai ieftin.

De altfel, există multă ipocrizie în ideologiile economice cele mai populare. Iată ce susține Thomas Friedman, un fervent apărător al globalizării economice: „cu cât pieței îi vor fi lăsate mai multe competențe și cu cât economiile naționale vor fi mai deschise comerțului liber și concurenței, cu atât mai eficiente și mai prospere vor fi aceste economii.” Însă se știe că „atât în S.U.A., cât și în U.E., piețele sunt puternic protejate prin tot felul de bariere vamale și fiscale”. Un exemplu de protecționism al pieței este oferit de Joseph Stiglitz: „crescând oferta de bunuri subvenționate, fermele bogate din S.U.A. au ajuns să obțină câștiguri pe seama celor mai săraci dintre săracii lumii. De exemplu, subvențiile acordate unui număr de 25000 de cultivatori de bumbac din S.U.A. depășesc valoarea producției acestora, ceea ce face ca prețul bumbacului să scadă. Ca urmare, se estimează că numai milioanele de cultivatori de

bumbac din Africa pierd anual 350 milioane de dolari. În cazul câtorva dintre cele mai sărace state africane, pierderile înregistrate la o singură recoltă depășesc ajutorul financiar pe care îl acordă S.U.A..”¹

E de presupus, așadar, că dacă protecționismul pieței este o realitate la care nu au putut renunța nici S.U.A. nici U.E., atunci n-ar trebui să renunțe nici statele sărace sau în curs de dezvoltare. Problema este doar cum trebuie gândit și aplicat acest protecționism.

Concluzia lui Joseph Stiglitz este amară: de pe urma globalizării beneficiază cei bogați în detrimentul celor săraci, iar „valorile și interesele comerciale au înlocuit preocuparea pentru mediul înconjurător, democrație, drepturile omului și dreptate socială”.² Ca atare, globalizarea, așa cum se desfășoară ea, trebuie regândită din temelii.

Tonului pesimist al lui Joseph Stiglitz i se contrapune, însă, tonul optimist al lui Thomas Friedman, comentator economic de mare succes în S.U.A. Ne referim, mai exact, la cartea sa „Lexus și măslinul. Cum să înțelegem globalizarea”. Ideile-pilon ale lucrării lui Thomas Friedman sunt: concurența neîngrădită pe piața internațională și generalizarea democrației occidentale. Concurența neîngrădită pe piața internațională este în mod evident o utopie, atâta timp cât economiile cele mai performante ale lumii apelează la măsuri protecționiste.

Opiniile lui Thomas Friedman sunt, în mod evident, bine intenționate și generoase, dar unele afirmații sună strident, cum ar fi aceea că, din punct de vedere cultural, globalizarea înseamnă americanizarea globului, sau că: „în sistemul globalizării, Statele Unite reprezintă acum singura superputere dominantă și toate celelalte națiuni îi sunt subordonate într-un grad sau altul”³. Deoarece sub anumite aspecte, și într-un anumit mediu, aceste observații pot fi populare, trebuie spus că nu atât America domină globalizarea, cât America și alianțele din care face parte, sau, mai exact, Occidentul și aliații săi neoccidentali, nume puternice în desfășurarea globalizării, cum ar fi Japonia.

În ultima vreme s-a dovedit că nu globalizarea este singura problemă a lumii actuale. Războaiele din Irak, Sudan și Afganistan dau, după unii analiști, dreptate lui Samuel P. Huntington, care este de părere că, după Războiul Rece va urma un război al civilizațiilor (cu valorile lor religioase

---

¹ Ibid., p.418.

² Ibid., p.52.

³ Friedman, Thomas L., *Lexus și măslinul: cum să înțelegem globalizarea*, București, Editura Fundației PRO, 2001, p.35.

și morale). Pe de altă parte, încălzirea globală, consecință a tehnologiilor actuale folosite iresponsabil și abuziv este o problemă care pune în discuție șansele de supraviețuire a civilizației actuale și chiar a omenirii.

Globalizarea nu este principala problemă, ci una dintre principalele probleme căreia omenirea trebuie să îi dea un răspuns.

REFERINȚE

1. Crăciun, D., Morar, V., Macoviciuc, V., (2005), *Etica afacerilor*, București, Editura Paideia.

2. Friedman, Thomas L., (2001), *Lexus și măslinul: cum să înțelegem globalizarea*, București, Editura Fundației PRO.

3. Stiglitz, Joseph E., (2005), *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică.